

Sławomir Rubacha

**Pierwsze stwierdzenie lęgu żołą *Merops apiaster*
w województwie lubuskim**

**The first recording of breeding of the Bee-eater *Merops apiaster*
in Lubuskie Province**

Wiosną 2007 roku stwierdzono pierwszy lęg żołą w woj. lubuskim (Dyrz et. al. 1991, Jermaczek et. al. 1995). Dwie pary ptaków gniazdowały w kolonii lęgowej brzegówek *Riparia riparia* (około 250 nerek) w gminie Lubniewice.

Po raz pierwszy, 2 i 8 czerwca, zostały zaobserwowane 4 osobniki przesiadujące na liniach energetycznych lub latające w pobliżu wyrobiska piasku (J. van der Woude, A.de Jong). Następnie 19 i 22 czerwca stwierdziłem dwa dorosłe osobniki. Ptaki głównie przesiadywały na biegnących w pobliżu wyrobiska liniach energetycznych, które wykorzystywały jako czatownie. Czasami polowały aktywnie nad pobliskim zbiornikiem wodnym o powierzchni około 5 ha lub leciały w kierunku pól uprawnych znajdujących się za niewielkim kompleksem leśnym. Pomimo kilkugodzinnego pobytu nie udało się zaobserwować większej ilości ptaków, co może sugerować, iż pozostałe ptaki wysiadywały w tym czasie jaja.

Podczas kolejnych kontroli 8 i 19 lipca, a także 26 lipca (Ł. Ławicki, K. Kordowski) czwórka dorosłych ptaków intensywnie karmiła młode. Ptaki z poszczególnych par podlatywały do dwóch znajdujących się blisko siebie nerek, i przekazywały pokarm wyglądającemu z nerek potomstwu – co najmniej 2 osobniki. Dokładnej liczby młodych nie ustalono ze względu na to, iż w otworach wlotowych za każdym razem pojawiał się jeden młody osobnik.

Ostatnią kontrolę przeprowadziłem 15 sierpnia, jednak ptaków nie stwierdziłem. Brzegówki zajmowały jeszcze pojedyncze norki, natomiast sama kolonia była miejscami zniszczona przez drapieżnika naziemnego, prawdopodobnie lisa *Vulpes vulpes*. Jednak ze względu na lokalizację nerek zajętych przez żołą, drapieżnik miał znikome szanse zagrozić ptakom. Sam fakt nieobecności ptaków natomiast nie wyklucza udanego sukcesu lęgowego. Młode żołą po opuszczeniu gniazda, pod koniec lipca lub na początku sierpnia, przez kilka dni mogą przebywać w okolicy miejsca gniazdowania, po czym wraz z rodzicami opuszczają to miejsce (Stachyra i Kurek 2002).

Norki umiejscowione były na wysokości 2-2,5 metra od podstawy skarpy i oddalone od siebie na odległość około 1 metra. Posiadały charakterystyczne koleiny powstałe w trakcie przemieszczania się ptaków.

W bliskim sąsiedztwie wyrobiska, które powstało wskutek nielegalnej eksploatacji piasku, znajdują się nieużytki rolne, a także niewielkie zadrzewienia.

Głównym zagrożeniem dla kolonii, poza drapieżnikami, jest penetracja terenu przez ludzi. Wybrany piasek stworzył dogodny warunki do gniazdowania zarówno dla żołą, jak i brzegówek, jednak dalsza nielegalna eksploatacja mogła zniszczyć odpowiednie siedlisko. Po interwencji w Urzędzie Gminy Lubniewice zostały poczynione kroki w celu zabezpieczenia terenu przed dalszą dewastacją. Zablokowano drogę dojazdową do wyrobiska oraz postawiono znaki zakazu wjazdu. Obiecano także częste kontrole przez urzędników gminy. Pozwoliło to na bezpieczne wyprowadzenie lęgów w 2007 roku. Niestety w trakcie wizyty w 2008 roku skarpy praktycznie nie istniały. Zdewastowano wszelkie zabezpieczenia oraz w większości wybrano piasek. Dodatkowe zniszczenia spowodowały quady, których ślady pokrywały prawie całe wyrobisko. Kolonia lęgowa brzegówek zmniejszyła się do około 50 nerek, natomiast żołą nie stwierdzono.

W woj. lubuskim obserwacje żołą należą do rzadkości. Do końca lat 80. na Ziemi Lubuskiej dwukrotnie odnotowano pojedyncze ptaki, natomiast na południe od Odry gatunku tego nie stwierdzono (Dyrz et. al. 1991, Jermaczek et. al. 1995). Kolejne obserwacje miały miejsce 27.06.1998 nad Odrą k. Brodów, 06.06.2004 w rejonie wsi Kłopot (Czechowski et. al. 2004).

W Polsce gatunek skrajnie nieliczny. Liczebność szacowana była do niedawna na 20-50 par lęgowych. Główne lęgowiska znajdują się w południowo – wschodniej części kraju, jednak sporadycznie gniazduje w innych regionach. Najbliższe stanowiska znajdują się pod Środą Śląską oraz w powiecie pleszewskim i ostrowskim w woj. wielkopolskim. Na szczególną uwagę zasługują lęgi żołą na Pomorzu, które odnotowywano już na przełomie lat 80/90 (Sikora 1992, Tomiałojć i Stawarczyk 2003).

Rok 2007 był wyjątkowy dla żołą. Stwierdzono rekordową liczbę par lęgowych rozproszonych na terenie prawie całego kraju. W woj. świętokrzyskim stwierdzono 58 par, w wielkopolskim – 1-2, w podlaskim – 2, w mazowieckim – 3-4, w małopolskim – 6, w łódzkim – 1, dolnośląskim – 3-4 (Komisja Faunistyczna 2008).

W Europie Południowej żołą jest gatunkiem rozpowszechnionym. Głównie zasiedla Półwysep Iberyjski, Półwysep Bałkański, a także Europę Wschodnią. Sporadyczne przypadki lęgów stwierdzano także m.in. w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Belgii, Holandii, Szwecji, Finlandii, Łotwy (Cramp 1998, Stachyra i Kurek 2002).

LITERATURA

- CRAMP S. (ed.) 1998. The Birds of the Western Palearctic. CD-ROM Version 1.0. Oxford University Press.
- CZECHOWSKI P., BOCHEŃSKI M., JĘDRO G., KAJZER Z., RUBACHA S., SIDELNIK M., WĄSICKI A. 2004. Rzadkie gatunki ptaków obserwowane w województwie lubuskim w latach 1990-2004. Not. Orn. 45: 241-253.
- DYRZ A., GRABIŃSKI W., STAWARCZYK T., WITKOWSKI J. 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.

Komisja faunistyczna 2008. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2007. Not. Orn. 49: 81-115.

JERMACZEK A., CZWAŁGA T., JERMACZEK D., KRZYŚKÓW T., RUDAWSKI W., STAŃKO R. 1995. Ptaki Ziemi Lubuskiej: monografia faunistyczna. Wyd. Lubuskiego Klubu Przyrodników, Świebodzin.

SIKORA A. 1992. Lęgi żoły (*Merops apiaster*) na północy Polski. Not. Orn. 33: 323-324.

STACHYRA P., KUREK H. (red.) 2002. Żoła. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin.

TOMIAŁOJC L., STAWARCZYK T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTTP „proNatura”. Wrocław.

Summary

In the spring 2007 the first breeding of the bee-eater *Merops apiaster* was recorded in Lubuskie Province. Two pairs of birds nested in a breeding colony of the Sand Martin *Riparia riparia* (approximately 250 burrows) in Lubniewice commune.

Adres autora:

Sławomir Rubacha
ul. Terlikowskiego 14
66-006 Ochla
sowy@onet.eu